Yazar Doç. Dr. Mustafa ÖZBEK
Cuma, 05 Nisan 2013 20:27

İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu Tasarısı, 25.3.2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sevk edilmiş olup, Kanun Tasarısının yasalaşması hâlinde Türkiye'nin, Orta Doğu ve Avrupa'da gelişmiş tahkim merkezleri arasında yer alması hedeflenmektedir. Tasarıyla, İstanbul'da bağımsız ve özerk yapıya sahip uluslararası alanda rekabet edebilecek düzeyde kurumsal bir tahkim merkezi kurulması hedeflenmektedir.

Tahkim ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının toplumsal barışın korunmasına olan katkısı dikkate alındığında, ülkemizde tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm kültürünün zayıf kaldığı bir gerçektir. İstanbul Tahkim Merkezinin kurulması, müzakere, arabuluculuk ve tahkim gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yaygınlaşması, kurumsallaşması ve alternatif uyuşmazlık çözümü kültürünün yerleşmesine katkıda bulunacaktır.

Tahkim ve diğer alternatif (dostane) uyuşmazlık çözüm yöntemleri kullanılarak uyuşmazlıkların veya anlaşmazlıkların etkin olarak çözümü, mukayeseli hukukta ve milletlerarası ticarette son yıllarda büyük bir gelişme göstermiştir. Bu gelişmenin etkisiyle pek çok ülke kanun koyucusu, tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerini millî uyuşmazlıkların çözümü için kullanmaya başlamış, böylece bireysel ve toplumsal barışın korunması yanında, uyuşmazlıkların etkin, kısa sürede ve az masrafla çözümü de sağlanmıştır. Bunu sonucunda da mahkemelerin iş yükünde belirgin bir hafifleme görülmüştür.

Uyuşmazlıkların mahkeme dışında çözümü konusunda şüphesiz en çok bilinen ve kullanılan yöntem tahkimdir. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu tahkime ilişkin öne çıkan mevzuat düzenlemeleridir. Ancak pozitif hukukumuzdaki tüm bu kanunlara rağmen, Türk hukukunda tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının daha fazla kullanılmasını sağlayacak uzlaşma kültürü arzu edilen gelişmeyi gösterememiştir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunundaki ön inceleme aşaması dahi, tarafların sulhe teşviki konusunda beklenen etkiyi vermemiş ve müzakere, arabululuculuk, tahkim ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının gelişmesini sağlayamamıştır. Ülkemizde milletlerarası alanda tanınan bir tahkim merkezinin İstanbul'da kurulması, millî düzeyde tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözümü kültürünün yerleşmesi için faydalıysa da tek başına kifayetsiz kalacaktır. Tahkim ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının gelişmesi için mahkemeler eliyle, tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının etkin kullanılması sağlanmalıdır. Bunun için de bir an evvel çok seçenekli adliye sistemine geçilmelidir.

Bu kapsamda alternatif uyuşmazlık çözüm yolları sadece tahkim veya arabuluculuktan ibaret görülmemeli, konuya bütüncül olarak yaklaşılmalı ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda hakime, “davayı genel olarak alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına sevk yetkisi” verilmelidir. Bundan sonra hâkim, tahkim, arabuluculuk, tarafsız ön değerlendirme gibi davaya uygun olan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolunu tespit etmeli davayı bu yola sevk etmelidir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun yazılı yargılama usulü için 137 ve basit yargılama usulü için 320. maddelerinde düzenlenen ön inceleme aşamasının aslî işlevi hâkimin, uyuşmazlık konularının tespitinden sonra, tarafları dava konusunun niteliğine uygun olan alternatif uyuşmazlık çözüm yoluna sevk etmesidir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun ön incelemeye ilişkin hükümleri bu yönden yetersizidir ve söz konusu hükümlerin bu haliyle uygulamada beklenen sonucu doğurması da mümkün değildir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, bu hususta 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nu aşamamıştır.

Tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvurunun artması için, bu yöntemlere sevk aşamasında etkin bir mekanizma oluşturulmalıdır. Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra yapılan ön incelemede mahkeme, uyuşmazlık konularını tam olarak belirlemeli, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları, dava konusunun niteliğine uygun olan alternatif uyuşmazlık çözüm yoluna başvurma konusunda teşvik etmelidir. Bu aşamada tarafların bilgilendirilmesi ve teşvik notasında, İstanbul Tahkim Merkezi gibi bir kurumsal tahkim merkezinden yardım alınabilir.

İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu Tasarısı, sadece yapısal yönden Tahkim Merkezi oluşturmakta, tahkime ilişkin maddî kurallar getirmemektedir.

Tüzel kişiliği haiz ve özel hukuk hükümlerine tâbi olan İstanbul Tahkim Merkezi, uyuşmazlıkların tahkim veya alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle çözülmesini sağlamak üzere kurulmuştur. İstanbul Tahkim Merkezinin görev alanı, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere özel hukuk uyuşmazlıkları, idarenin özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkları ile imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleriyle ilgili uyuşmazlıklardır. Buna göre, tahkime elverişli ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle çözülebilecek her tür uyuşmazlık, İstanbul Tahkim Merkezinin görev alanı içinde olduğundan, tahkim ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yollarıyla çözülebilecektir.

İstanbul Tahkim Merkezinin görevleri şunlardır:

a) Tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin kuralları belirlemek ve ilân etmek,

b) Tahkim, arabuluculuk ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri kullanılarak çözülmeye elverişli olan her türlü uyuşmazlığın, bu yöntemlerle çözüme kavuşturulması için hizmet vermek,

c) Tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle ilgili tanıtım ve yayın yapmak, bu konudaki bilimsel çalışmaları teşvik etmek, desteklemek, yurt içi ve yurt dışındaki ilgili kişi ve kurumlarla işbirliği yapmak.

Görüldüğü gibi İstanbul Tahkim Merkezinin görevleri sadece tahkim yolu üzerinde çalışmakta değildir. İstanbul Tahkim Merkezi bundan da öte, her türlü uyuşmazlığın tahkim, arabuluculuk ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin kullanılarak çözüme kavuşturulması için hizmet vermekle mükelleftir. Keza İstanbul Tahkim Merkezi sadece tahkim hakkında değil, müzakere, arabuluculuk, tarafsız ön değerlendirme gibi tüm alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle ilgili tanıtım ve yayın yapmak, bu konudaki bilimsel çalışmaları teşvik etmek, desteklemek, yurt içi ve yurt dışındaki ilgili kişi ve kurumlarla işbirliği yapmakla görevlidir. O hâlde İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu Tasarısının adı isabetli değildir. İstanbul Tahkim Merkezi yerine “Türkiye Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Merkezi” kurulmalıdır. Bu merkezi yeri de İstanbul olmamalıdır. Her türlü kurum ve kuruluşun İstanbul’da olması veya Marmara Bölgesinde konuşlanması doğru bir yaklaşım değildir. Kanunla kurulması plânlanan bu merkez sadece İstanbul şehrine değil, tüm ülkeye hizmet verecektir. Gelişmiş ülkelerde gelişmişlik tek bir şehirde değil, ülkenin tüm şehirlerinde aynı ölçüde ve dengeli olmalıdır. “Türkiye Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Merkezi” başka bir şehirde kurulabilir ve bu şehir, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Merkezi haline getirilerek simge bir şehir olarak fevkalâde yararlı hizmetler verebilir.

Tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin uygulanacak kuralları belirleyen İstanbul Tahkim Merkezi bünyesindeki eğitimli hakem ve arabulucular, tahkim veya arabuluculuk hizmet verebilecektir. Böylece hakemlik veya arabuluculuk yapmak üzere, tahkim ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yolları konusunda bilgili, tecrübeli ve uzman kişilerden müteşekkil bir kaynak havuzu oluşturulmuş olmaktadır. Tahkim Merkezinin, tahkime, arabuluculuğa ve diğer alternatif çözümlere ilişkin en önemli organı Millî Tahkim Divanı ve Milletlerarası Tahkim Divanıdır.

İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu Tasarısının Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu ve diğer yönlerden gözden geçirilerek “Türkiye Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Merkezi” kurulmasının tartışılmasında fayda vardır.

//